

Achtergrond van het voorgestelde kerkelijk excuus ter gelegenheid van het 73-jarig bestaan van de staat Israël en de daarmee verbonden herdenking van de Palestijnse Nakba.

1. Reeds vóór 15 mei 1948, de datum waarop de Joodse staat zichzelf uitriep, gaven de voorlopers van de Protestantse Kerk in Nederland blijk van een vooringenomen houding ten opzichte van de nieuw gecreëerde staat. Zij onderkenden de nationalistische en neokoloniale politiek niet als drijvende krachten achter de totstandkoming van de Joodse staat. Enthousiasme en blijdschap, mede gevoed door gevoelens van schaamte en schuld ten aanzien van de Joodse medeburgers, overheersten in kerk en politiek nu aan Joden een land werd toegewezen waar zij veilig konden wonen. Voor de politieke rechten van de Palestijnse bevolking had men minder oog. Kritische Joodse stemmen die de nationalistische politiek verwierpen, zoals de filosofen M. Buber en H. Arendt en de journalist J.I. de Haan werden in kerk en politiek grotendeels genegeerd. Hetzelfde kan gezegd worden van de kritische inbreng van prominente theologen onder wie Th.C. Vriezen, K.H. Miskotte, K.H. Kroon, H. Veldhuis en vele anderen, die soms al voor de Tweede Wereldoorlog de gevaren van nationalistisch zionisme onderkenden. Dit binnenkerkelijk negeren van kritische stemmen gaat door tot de dag van vandaag.
2. Nog steeds zijn velen van ons blind gebleven voor de ontwrichting van de Palestijnse samenleving en van de andere landen in de Levant als gevolg van de totstandkoming van de staat Israël. Israël handelt als elk ander 'settler' koloniaal project: vernietiging van de bestaande samenleving, cultuur en geschiedenis en maximale verwijdering van aanwezige bewoners. Volgens het recent verschenen rapport van Human Rights Watch (april 2021) voert Israël een apartheidsregime.

Het Palestijnse volk heeft na de Tweede Wereldoorlog niet geprofiteerd van het zelfbeschikkingsrecht dat elk volk toekomt. In de beruchte Balfour-verklaring (1917) werd deze trend gezet. Bezetting, kolonisatie en annexatie van Palestina wordt tot dusver geen strobreed in de weg gelegd. Economische en strategische belangen van grootmachten verhinderen een behandeling van de staat Israël als elke andere staat. De Protestantse Kerk in Nederland heeft in de IP-nota van 2008 het internationale recht en de mensenrechten aangeduid als kader waarbinnen een oplossing gevonden moet worden voor het conflict tussen de staat Israël en de Palestijnen. Tot dusver geeft de kerk aan dit beleidskader geen merkbare invulling.

3. Deze houding wordt gevoed door een foute theologie die aan de staat Israël een bijzondere theologische betekenis toekent, zoals 'het begin van de verlossing' en 'een vervulling van bijbelse profetie'. Net als in het politiek seculiere zionisme wordt de Bijbel beschouwd als het geschiedenisboek van het Joodse volk en worden politieke claims van de staat Israël van een bijbelse legitimatie voorzien. Deze theologie is verworden tot ideologie, die Jood noch Palestijn kan zien als een mens zoals wij.
4. Een ernstig gevolg van de hier beschreven ideologie is, dat wij tot dusver niet in staat blijken om Jood én Palestijn op gelijkwaardige manier te bejegenen. Gevolg: het appèl dat de Palestijnse kerken herhaaldelijk en decennialang op ons doen, wordt genegeerd. Aan het Kairosdocument uit 2009 heeft de Protestantse Kerk in Nederland nooit een synodale bespreking gewijd. De daarin verwoorde stellingname dat bezetting zonde is en dat de geloofwaardigheid van de kerk in het geding is, bleek aan dovemansoren gericht. Het Kairosdocument bevat in tegenstelling tot zionistische theologie een inclusieve theologie die niemand uitsluit, maar kreeg in sommige kerkelijke kringen het stempel 'antisemitisch' opgedrukt. Opnieuw zwegen de kerken.

5. Sinds de Tweede Wereldoorlog heeft de Protestantse Kerk – net als haar voorlopers – commissies, organen en specialisten in dienst gehad voor het thema Kerk en Israël om zich te wijden aan de relatie met jodendom, Joodse volk en de staat Israël. ‘Kerk en Israël’ heeft tot dusver de ervaringen en zienswijzen van de Palestijnse kerken, die eeuwenlang samenleefden met Israël in haar verschillende betekenissen en met islamitische geloofsgemeenschappen, grotendeels genegeerd. Lange tijd overheersten oriëntalistische denkwijzen die de cultuur in de Levant beschouwden als primitief, minderwaardig in hun geloofspraktijk en minder geciviliseerd. Christenzionistische theologie, die bijbelteksten gebruikt ter legitimering van de apartheidspolitiek van de staat Israël, drukt nog steeds een stempel op het kerkelijk beleid en handelen. De Palestijnse aanklacht dat christenzionistische theologie de *software* vormt die de *hardware* van de bezetting ondersteunt, is nog geen aanleiding geworden tot kritisch zelfonderzoek van theologie en kerk.
6. De IP-nota uit 2008 geldt nog steeds als het kader waarbinnen de Protestantse Kerk in Nederland haar doen en laten ten aanzien van het conflict tussen Israël en de Palestijnen inhoud geeft. Fundamentele kritiek op zowel de inhoud van de IP-nota als op de beleidsuitvoering vindt tot dusver geen gehoor. De kerk verleent wel diaconale steun aan bijvoorbeeld Palestijnse kerken, projecten en dialooggroepen. Maar zij werkt haar eigen essentiële beleidsuitgangspunt, dat het internationaal recht en mensenrechten het kader vormen waarbinnen een oplossing voor het conflict gevonden moet worden, niet uit in daden van profetisch protest. De herhaalde oproep van Palestijnse zijde om ‘de waarheid te spreken en recht te doen’ wordt tot dusver door de Protestantse Kerk in Nederland niet gehonoreerd. Dit zwijgen en weggijken beleven wij als medeplichtigheid.